

แนวทางการปฏิบัติตามหลักพุทธจริยธรรม*
GUIDELINES FOR COMPLIANCE WITH BUDDHIST ETHICS

พระอนุลักษ์ ฐิตวฑฒโน (สุขเรือง)

PhraAnulak Thitawatthano (Sookrueang)

วัดเทพสิทธิการาม จ.พิจิตร

Wat Thepsitikaram, Phichit Province

Corresponding Author Email: anulag2559@gmail.com

บทคัดย่อ

หลักธรรมเป็นกระบวนการพัฒนาจิตใจและชีวิตขั้นพื้นฐานของมนุษย์เพื่อความ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีสติปัญญา มีความสุขสมบูรณ์ที่สุด เพราะจริยธรรมที่เป็นหลักธรรม แห่งความดีอันสูงสุด กล่าวคือ หลักพุทธจริยธรรม ที่พระพุทธองค์ได้ทรงปฏิบัติและสั่งสอน ให้พุทธศาสนิกชนดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัญญา ไม่ให้ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความประมาท โดยมี หลักการ คือ ให้ละความชั่ว ให้ทำความดี และให้ทำกายใจของตนเองให้บริสุทธิ์ผ่องใส ซึ่ง ผู้เขียนได้นำเสนอแนวทางการปฏิบัติตามหลักพุทธจริยธรรมไว้เป็น 3 ระดับ ดังนี้ 1) พุทธ จริยธรรมระดับต้น คือ ศีล 5 หรือ เบญจศีล ความประพฤติชอบทางกายและวาจา และการ รักษากายวาจาให้เรียบร้อย 2) พุทธจริยธรรมระดับกลาง เป็นพุทธจริยธรรมที่มุ่งขัดเกลา ตนเองให้มีจิตใจสูงขึ้น เป็นการเว้นอกุศลกรรมบถ 10 และทำกุศลกรรมบถให้สมบูรณ์ 3) พุทธจริยธรรมระดับสูง ซึ่งเป็นจริยธรรมที่มุ่งพัฒนาตนเองสู่ความเป็นอริยชน ประกอบด้วยหลักธรรมคำสอนที่เป็นมรรค 8 หรือที่เรียกอีกชื่อว่า มัชฌิมาปฏิบัติ ซึ่ง แปลว่า ทางสายกลาง

คำสำคัญ: แนวทาง; การปฏิบัติ; หลักพุทธจริยธรรม

Abstract

Dhamma principles are the process of developing the mind and basic life of human beings for completeness with wisdom, and happiness. Because the ethics that are the principles of the highest goodness, that is, the Buddhist ethics that the Buddha had practiced and taught the Buddhists to live with wisdom, not to live a life with negligence. The principle is to let go of evil, to do good and to purify one's own body and mind. The author has presented the guidelines for the practice of Buddhist ethics into 3 levels as follows: 1) Primary Buddhist ethics, namely the five precepts or the five precepts, which are righteous physical and verbal conduct. and keeping the body and speech in order. 2) Buddhist ethics at the middle level It is an ethical Buddhist that aims to refine oneself to have a higher mind. It is to abstain from the 10 unwholesome actions and to complete the wholesome action. 3) High-level Buddhist ethics which is an ethic that aims to develop oneself to be noble It consists of the teachings of the eightfold path, also known as Majjhima Patipada, which means the Middle Way.

Keywords: Guidelines; Practice; Buddhist Ethics

บทนำ

ประเทศไทยในยุคปัจจุบันเป็นยุคของความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี สังคมประเทศชาติ เป็นอย่างมาก สังเกตเห็นจากข่าวออนไลน์ มีทั้งการคมนาคมเดินทางสะดวกสบายไม่มีความลำบากในเรื่องของปัจจัยพื้นฐานของการดำรงชีวิต แต่สิ่งที่ขาดหายไป อาจจะเป็นคุณธรรมและจริยธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักพุทธจริยธรรมเป็นหลักพระพุทธศาสนา

เพราะสังคมไทยปัจจุบันนี้เป็นสังคมที่มีความฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือยมาก มีลักษณะนิสัยหรือค่านิยมอย่างหนึ่งที่สำคัญมาก ซึ่งพูดกันบ่อยมากเหมือนกันว่า ค่านิยมชอบบริโภค ไม่ชอบผลิต การที่ชอบบริโภคไม่ชอบผลิตนี่ก็เป็นการไปสนับสนุนนิสัยฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย อันนี้ก็ เป็นเรื่องที่แน่นอน เพราะว่าคนที่ชอบบริโภคก็ย่อมแสวงหาแต่สิ่งที่จะบริโภค ใช้จ่าย มากมาย เพื่อให้มีสิ่งที่จะบำรุงบำเรอปรนเปรอตัวให้มากที่สุด ไม่รู้จักสิ้นสุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะเห็นตามข่าวว่ามีการประพฤติดิตศีลธรรมหรือทำการล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่น และการไม่รู้จักรักคุณธรรมจริยธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นหลักของพุทธศาสนา จึงทำให้เกิดปัญหา ดังกล่าว เพราะฉะนั้น หลักพุทธจริยธรรมใน 3 ระดับ(ระดับต้นคือ ศีล 5 ระดับกลางคือ

กุศลกรรมบถ และระดับสูงคือ ทางสายกลาง มัชฌิมาปฏิปทา) ที่ผู้เขียนได้นำเสนอจึงเป็นการตั้งคำถามว่า พุทธจริยธรรมในแต่ละข้อนั้นสามารถช่วยให้พัฒนาคนในประเทศไปสู่การพัฒนาชุมชนสังคมรวมถึงประเทศชาติได้อย่างไร และการจะใช้ชีวิตโดยอาศัยหลักพุทธจริยธรรมระดับกลางและระดับสูงนั้นต้องใช้ต้องใช้อะไร และจะอย่างไรจึงจะสามารถนำหลักพุทธจริยธรรมมาช่วยแก้ปัญหาสังคมประเทศชาติให้ไปสู่ความเจริญเป็นเมืองที่น่าอยู่ ไม่มีการคอร์รัปชัน หรือไม่มีปัญหาความอดอยากในเรื่องของปากท้องเพราะถ้าปลูกฝังเรื่องจริยธรรมในตัวบุคคลแล้วปัญหาที่กล่าวมาแล้วอาจจะลดลงได้และสังคมจะน่าอยู่

แนวคิดหลักพุทธจริยธรรม

จริยธรรมหรือ จรรยาบรรณมีความหมายหลายอย่างคุณค่าของจริยธรรมต่อชีวิตมนุษย์ จริยธรรมยังเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวและเป็นหลักปฏิบัติทำให้มนุษย์มีความหนักแน่น ช่วยทำให้มนุษย์สามารถกำหนดเป้าหมายของชีวิตได้และช่วยให้มนุษย์สามารถแก้ไขปัญหาชีวิตได้ (ภิกขุ พงษ์เงิน, 2545)

ความสำคัญของจริยธรรม

1. เพื่อเป็นหลักปฏิบัติให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข โดยที่มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ชอบอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ โดยมีกฎระเบียบประเพณีอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นหลักปฏิบัติ เพื่อเป็นเครื่องผูกพันไม่ให้เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ประพฤติปฏิบัติในทางที่ดีงาม ตลอดทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดี ประโยชน์ที่ได้รับคือความสงบสุขทางร่างกายในสังคม

2. เพื่อเป็นหลักให้เศรษฐกิจสมบูรณ์ จากการที่ได้มีการวางหลักการจัดสังคมมนุษย์ไว้หลายอย่างที่สำคัญที่สุดมี 2 อย่าง คือ ศาสนาและเศรษฐกิจ โดยศาสนาเกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมเป็นเรื่องของจิตใจ ถ้ามนุษย์รู้จักควบคุมตนเองได้ รู้จักใช้ปัจจัยสี่อย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรม สังคมก็สงบสุข ส่วนเศรษฐกิจเป็นเรื่องทางวัตถุ ซึ่งเชื่อว่าถ้ามนุษย์มีปัจจัยสี่บริบูรณ์ มีการจัดสรรแบ่งปันอย่างมีคุณธรรมจริยธรรม สังคมก็จะสงบสุขตามความต้องการของมนุษย์

3. เพื่อเป็นหลักให้สังคมเกิดความเจริญก้าวหน้า เนื่องจากจริยธรรมมีความจำเป็นต่อชีวิตและจิตใจของมนุษย์ ทำให้บุคคลมีหลักปฏิบัติชีวิตที่ดีขึ้นก้าวหน้าขึ้น ปกครองตนเองได้ ทำให้คนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ เพียบพร้อมด้วยจริยธรรมอันมีประโยชน์ต่อชีวิตและจิตใจของมนุษย์ในสังคมส่วนรวม เป็นบ่อเกิดแห่งความเจริญทั้งหลายที่เรียกว่า “วัฒนธรรม อารยธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี” ที่สำคัญที่สุดคือจริยธรรมมีประโยชน์

แสดงให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าอันยิ่งใหญ่ทางด้านจิตใจของมนุษยชาติในสังคมโลก (ลำดวน ศรีมณี (2543)

คุณธรรม เป็นลักษณะของความรู้สึกนึกคิดที่ดีทางจิตใจ ส่วน จริยธรรม เป็นลักษณะการแสดงออกที่ดี ซึ่งเป็นพฤติกรรมทางกายวาจา โดยที่จริยธรรมเป็นกฎระเบียบของสังคมที่สร้างขึ้น และเป็นที่ยอมรับของกลุ่มบุคคลในสังคมรวมทั้งตัวเราเองด้วย เป็นลักษณะพฤติกรรมที่ดีงามที่แสดงออกทางกายวาจา ส่วนคุณธรรมนั้นจะเป็นกระบวนการต่อเนื่องในการทำความดีตามที่จิตใจของเราเห็นดีเห็นงามหรือยินยอมพร้อมใจ เมื่อคนเราปฏิบัติตามเกณฑ์ของสังคมย่อมได้รับการยอมรับหรือยกย่องว่าเป็นความดีงาม ซึ่งคนเราจะอยู่และเป็นคนดีในสังคมได้นั้น จะต้องมีคุณธรรมและจริยธรรมเป็นหลักพื้นฐานทางด้านจิตใจ สองประการนี้มักแยกกันไม่ออก แต่บางกรณีเราอาจกระทำลงไปโดยที่เราไม่รู้ว่าเป็นจริยธรรมอย่างหนึ่ง แต่เมื่อได้กระทำลงไปด้วยความเคยชินจนเป็นปกติวิสัย เป็นสิ่งที่ตนเองเห็นว่าดีแล้ว เหมาะสมแล้ว แล้วยังเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับอีกก็ถือว่าเป็นคุณธรรมที่ดีงาม และยังเป็นจริยธรรมอันถูกต้องอีกด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคมหมู่ของมนุษย์นั้น จำเป็นจะต้องมีเครื่องยึดเหนี่ยวบุคคลเหล่านั้นให้อยู่ร่วมกัน ทำงานด้วยกัน แบ่งปันความสุขซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะผู้บังคับบัญชาในองค์กรจะต้องกำกับดูแลให้องค์กรปฏิบัติงานไปด้วยความเรียบร้อยตามวัตถุประสงค์ โดยผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคนร่วมมือกันทำงาน มีความพึงพอใจและความสุขกับการทำงาน ดังนั้น ทุกคนในสังคมจึงต้องมี “คุณธรรมจริยธรรม” ประจำใจและเป็นแนวประพฤติปฏิบัติ

พุทธจริยธรรม เป็นแนวคิดที่พื้นฐานที่มาจากพระพุทธศาสนาที่คนทุกคนสามารถนำไปใช้ คือ หลักธรรมในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิต เพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข เป็นจริยธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติและทรงสอนให้พุทธศาสนิกชนดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัญญา ไม่ให้ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความประมาท จึงสอนให้ชาวพุทธตื่นอยู่เสมอและให้เป็นอยู่ด้วยความเบิกบานกายเบิกบานใจ ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดก็ตามตามพุทธจริยธรรมจึงเป็นหลักธรรมหรือจริยธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่ช่วยในการสร้างความสุขและความเจริญให้กับสังคมส่วนร่วมและตนเองได้ หลักพื้นฐานในทางพุทธจริยธรรมนั้น มีไว้เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคม เพื่อควบคุมความประพฤติเบื้องต้น 2 ทาง คือ กาย และวาจา โดยในแต่ละทางบ่งบอกถึงพฤติกรรมที่มีอยู่ 2 ทาง คือ ดี และชั่ว ซึ่งมาจากมูลเหตุที่เป็นตัวการให้เกิดความประพฤติดีนั้นคือ กุศลมูล และอกุศลมูล ดังนั้น พื้นฐานทางจริยธรรมที่จะกล่าวถึงก็คือ เบญจศีล เบญจธรรม จริยธรรม 10 ประการ และทศ 6

หลักการของพุทธจริยธรรม คือ ให้ละความชั่ว ให้ทำความดี และให้ทำกายใจของตนเองให้บริสุทธิ์ผ่องใส ปราศจากกิเลสเครื่องเศร้าหมองใจ การที่คนละความชั่ว ทำความดี

ทำกายใจของตนให้บริสุทธิ์ เป็นการกระทำเพราะรักตัวเอง เพราะฉะนั้นกฎของพุทธจริยธรรมจึงเป็นกฎการรักตัวเอง โดยมีพุทธจริยธรรมที่มีพื้นฐาน ทรรศนะพุทธจริยธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น มีลักษณะ สำคัญ 3 ประการ คือ 1) การไม่ทำความชั่ว 2) กระทำแต่ความดี 3) ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ (ที.ม. (ไทย) 10/40/50) จากการกระทำทั้งหลายทั้งปวง ซึ่งเป็นขั้นแรกในการทำให้เจริญ ซึ่งมี 3 ประการคือ

1. **สัมปตตวิริติ** เว้นสิ่งประจวบเฉพาะหน้า เว้นเมื่อประสบซึ่งหน้า หรือเว้นได้ทั้งที่ประจวบโอกาส คือ ไม่ได้ตั้งเจตนาไว้ก่อน
2. **สมาทานวิริติ** เว้นด้วยการสมาทาน
3. **สมุจเฉทวิริติ หรือ เสตฺฆาตวิริติ** เว้นด้วยตัดขาด หรือด้วยชักสะพานตัดตอน เสียทีเดียวเว้นได้เด็ดขาด (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), 2546)

หลักพุทธจริยธรรม

พุทธจริยธรรม หมายถึง หลักธรรมเพื่อให้มนุษย์ได้ดำเนินชีวิตอันดีงามตามอุดมคติเท่าที่มนุษย์จะเข้าถึงได้เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีสติปัญญา มีความสุขสมบูรณ์ที่สุด

พุทธจริยธรรม เป็นหลักหรือแนวทางแห่งการประพฤติปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาที่ทำให้ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามเกิดความสุขทั้งทางกายและใจ โดยหลักทั่วไปของพุทธจริยธรรม คือการงดเว้นจากสิ่งที่ชั่ว และมุ่งกระทำแต่สิ่งที่ดีงาม ทางกาย วาจา ในเบื้องต้นและใจ ในระดับสูง เพื่อให้เกิดจิตใจที่บริสุทธิ์ ขจัดกิเลสที่เข้ามาในจิตใจได้อย่างเด็ดขาด เพื่อมุ่งสู่มรรคผล และนิพพาน โดยสรุปแล้วพุทธจริยธรรม มีใจความสำคัญอยู่ 3 ประการคือ

1. **สพฺพปาปสฺส อภรณํ การไม่ทำบาปทั้งปวง** คือ การไม่ประพฤติผิด ในทุจริตธรรม 3 อย่างคือทางกายทางวาจาและทางใจ แต่ควรประพฤติสุจริตธรรมแทน มีสุจริตทางกาย
2. **กุสลสฺสอุปสมปทา การทำกุศลให้ถึงพร้อม** คือ การรู้ในการดำรงชอบ
3. **สจฺจิตปริโยทปนํ การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว** คือ การชำระจิตของตนให้ขาวรอบ (ชัยวัฒน์ อัตพัฒน, 2543)

ประเภทของพุทธจริยธรรม

พุทธจริยธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติที่บุคคลควรเข้าใจและปฏิบัติ แบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ พุทธจริยธรรมระดับต้น พุทธจริยธรรมระดับกลาง และระดับพุทธจริยธรรมระดับสูง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. **พุทธจริยธรรมระดับต้น** คือ “ศีล 5 หรือ เบญจศีลความประพฤติชอบทางกาย และวาจา และการรักษากายวาจาให้เรียบร้อย การรักษาดมระเบียบวินัย ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน (ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์, 2543)

ศีล หมายถึง การปฏิบัติของภิกษุที่มีความสํารวมในโอวาทปาฏิโมกข์ ถึงพร้อมด้วยอาจารย์ และโคจรเห็นภัยในโทษทั้งหลายแม้มีประมาณเล็กน้อยสมทานอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย “ความสํารวม ความระวัง ความไม่ก้าวล่วง ในสิกขาบททั้งหลาย ซึ่งหมายถึงการสํารวมกาย วาจา ใจ” (ขุ.ปา. (ไทย) 30/92/20) และในพระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย มหา นิเทศ พระสารีบุตรก็ได้ให้ความหมายเอาไว้ว่า “อริศีลสิกขา เป็นโณ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีศีล สํารวมด้วยความสํารวมในปาฏิโมกข์ ถึงพร้อมด้วยอาจารย์และโคจร เห็นภัยในโทษทั้งหลาย แม้มีประมาณน้อย สมทาน ศีลขันธ์อยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ศีลขันธ์ทั้งหลาย ศีลขันธ์ใหญ่ ศีลเป็นที่ตั้ง เป็นเบื้องต้น เป็นเครื่องประพฤติ ความสํารวม เป็นความระวัง เป็นปากเป็นประธาน แห่งความถึงพร้อมแห่งกุศลธรรมทั้งหลาย นี้เรียกว่า อริศีลสิกขา” (ขุ.ม. (ไทย) 29/46/36)

ลักษณะของศีล 5 ก็คือ การประพฤติชอบที่เป็นกุศล คือการไม่ล่วงละเมิด ทางกายวาจา มีดังต่อไปนี้

- 1) **ปาณาติบาต เวมณี** หมายถึง การงดจากการฆ่าและเบียดเบียนชีวิตสัตว์ที่มีชีวิต
- 2) **อทินนาทานา เวมณี** หมายถึง ไม่เจตนาลักทรัพย์ผู้อื่น
- 3) **กาเมสุ มิจฉาจารา เวมณี** หมายถึง ไม่ประพฤติผิดในกาม
- 4) **มุสาวาธา เวมณี** หมายถึง เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ
- 5) **สุราเมระยะมัชชะปะมาทัฏฐานา เวมณี** หมายถึง ไม่ดื่มสุราหรือเมรัยเครื่องมึนเมา (ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์, 2543)

2. **พุทธจริยธรรมระดับกลาง** คือ กุศลกรรมบถ 10 ซึ่งเป็นพุทธจริยธรรมที่มุ่งขัดเกลาดตนเองให้มีจิตใจสูงขึ้น เป็นการเว้นอกุศลกรรมบถ 10 และทำกุศลกรรมบถให้สมบูรณ์ บางครั้งเรียกว่า อคาริยวินัย ซึ่งแปลว่า วินัยของผู้ครองเรือนหรือคฤหัสถ์ แยกเป็นทางกาย วาจา และใจไว้ 3 หมวด รวม 10 ประการ(ที.ม. (ไทย), 11/305/259) หลักกุศลกรรมบถ 10 ประการถือได้ว่าเป็นหลักธรรมสําคัญในการพัฒนามนุษย์ของพระพุทธศาสนาอีกหลักธรรมหนึ่งที่สามารถพัฒนามนุษย์ได้ครบทั้งกาย วาจา และใจ เพราะว่าการพัฒนามนุษย์ในทางพระพุทธศาสนานั้น มุ่งเน้นไปในการพัฒนาที่มองคนในฐานะที่เป็นมนุษย์ ความหมายคือ มนุษย์นั้นมีความเป็นมนุษย์ของตัวเอง ชีวิตมนุษย์นั้นมิจุดหมายของชีวิต คือ ความสุข ความอิสรภาพ ความติงามของชีวิต ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะตัวบุคคล (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2550) อีกทั้งเป็นการพัฒนาที่มุ่งเน้นในส่วน

ของจิตใจหรือพฤติกรรมเป็นหลักใหญ่ สำหรับหลักธรรมที่ใช้ในการพัฒนามีหลายอย่างด้วยกัน แต่ในที่นี้ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาเฉพาะหลักกุศลกรรมบถ 10 ประการ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ใช้ในการพัฒนามนุษย์ด้านพื้นฐานในสมัยพุทธกาล กุศลกรรมบถ 10” หมายถึง ทางแห่งกุศลกรรม, ทางทำความดี, ธรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่ความเจริญหรือสุคติ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2553) มี 10 อย่าง คือ

กายกรรม 3 หมายถึง การกระทำชั่วทางกาย ได้แก่

1) ปาณาติบาต หมายถึง เว้นการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต เว้นการทำร้ายหรือเว้นการเบียดเบียนบุคคลอื่น

2) อทินนาทาน หมายถึง เว้นการขโมย เว้นการลักทรัพย์ เว้นการถือเอาของที่เขามิได้ให้ไม่ได้อนุญาต

3) กาเมสุมิถาจาร หมายถึง เว้นการประพฤตินิคมในกาม เว้นการล่วงละเมิดทางเพศต่อบุคคลอื่น

วิจิตรกรรม 4 หมายถึง การกระทำชั่วทางวาจา ได้แก่

4) มุสาวาท หมายถึง เว้นการพูดเท็จ เว้นการพูดโกหก

5) ปิสุณาวาจา หมายถึง เว้นการพูดส่อเสียด เว้นการเหยียดหยามดูแคลนคนอื่น

6) ผรุสวาจา หมายถึง เว้นการพูดคำหยาบ

7) สัมผัสปลลาปะ หมายถึง เว้นการพูดเพ้อเจ้อ เว้นการพูดโอ้อวด เว้นการพูดไม่มี

สาระ

มโนกรรม 3 หมายถึง การกระทำชั่วทางใจ ได้แก่

8) อภิชมา หมายถึง เว้นการคิดอยากได้ของผู้อื่น

9) พยาบาท หมายถึง เว้นการคิดร้ายผู้อื่น การแค้นใจต่อผู้อื่น

10) มิจฉาทิฎฐิ หมายถึง เว้นความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม เว้นความเห็นผิดเป็นชอบ” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2553)

คำว่า กุศลกรรมบถ 10 ในบาลีเรียกชื่อหลายอย่าง เช่นว่า ธรรมจริยา (ม.มู. (บาลี) 12/439/388, ม.มู. (ไทย), 12/539/572) ความประพฤตินิคมบ้าง โสโงย (ที.ปา. (บาลี), 11/347/238), ที.ปา. (ไทย) 11/347/362) ความสะอาดหรือเครื่องชำระตัวบ้าง อริยธรรม อารยธรรม ธรรมของผู้เจริญบ้าง อริยมรรค มรรคอันประเสริฐบ้าง สัทธรรม ธรรมดี ธรรมแท้บ้าง สปัริสธรรม (อง.ทสก. (บาลี), 24/145-148/199-200, อง.ทสก. (ไทย), 24/145-148/291-293) ธรรมของสัตบุรุษบ้าง หลักพุทธจริยธรรมเหล่านี้ล้วนเป็นพุทธจริยธรรมชั้นกลาง ที่เป็นการประพฤติปฏิบัติที่สูงขึ้น ละเอียดประณีตยิ่งขึ้นไป เพื่อการที่จะช่วยให้ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติเข้าถึงหลักพุทธจริยธรรมชั้นสูงสุดในระดับต่อไป” (ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์, 2543)

3. พุทธจริยธรรมระดับสูง คือ หลักธรรมคำสอนที่เป็นมรรค 8 ทางสายกลาง หรือหลักปฏิบัติอันเป็นทางสายกลาง ซึ่งเป็นหนทางดับทุกข์

1. สัมมาทิฏฐิ หมายถึง ความเห็นชอบ
2. สัมมาสังกัปปะ หมายถึง ความดำริ ริเริ่มที่ดีชอบ
3. สัมมาวาจา หมายถึง วาจาชอบ การพูดจານำมาสู่ความเจริญ
4. สัมมากัมมันตะ หมายถึง การงานชอบ ขยันหมั่นเพียร
5. สัมมาอาชีวะ หมายถึง การเลี้ยงชีพชอบ
6. สัมมาวายามะ หมายถึง ความเพียรชอบ
7. สัมมาสติ หมายถึง การระลึกชอบ
8. สัมมาสมาธิ หมายถึง ความตั้งใจมั่น (ที.ม.(ไทย), 10/261-262/194)

องค์ประกอบ 8 ประการ ของอริยมรรคเหล่านี้สงเคราะห์ลงในไตรสิกขา คือ “ศีล สมาธิ และปัญญา ในข้อที่ 1-2 เป็นปัญญา ในข้อที่ 3-4-5 เป็นศีล และในข้อที่ 7-8 เป็นสมาธิ ที่เป็นหลักพุทธจริยธรรมขั้นสูงสุดเพื่อเข้าถึงอริยสัจ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค” (ชัยวัฒน์ อัตพัฒน, 2543)

แนวทางการปฏิบัติตามหลักพุทธจริยธรรม

การปฏิบัติของบุคคลในทางพุทธจริยธรรมใน 3 ระดับ เพื่อให้เกิดความ เข้าใจใน การประพฤติปฏิบัติ และสิ่งที่ควรและไม่ควรประพฤติปฏิบัติ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาตนเอง ให้ดำเนินชีวิตในสังคมต่อไปอย่างมีความสุข หลักการปฏิบัติของพุทธจริยธรรม ผู้เขียนได้นำเสนอแนวทางการปฏิบัติตามหลักพุทธจริยธรรมไว้ มีดังนี้

1. หลักปฏิบัติของพุทธจริยธรรมระดับต้น

หลักการปฏิบัติของพุทธจริยธรรมระดับต้น คือ ข้อปฏิบัติศีล 5 เป็นพื้นฐานการ ดำเนินชีวิตให้ถูกต้องตามหลักศีลธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา ดังนี้

1) ปาณาติบาต (การฆ่าสัตว์) การปฏิบัติต่อศีลข้อที่ 1 คือ ปาณาติปาตา เวรมณี หมายถึง เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์ (การทำแท้ง) ถือว่า เป็นการฆ่ามนุษย์ เป็นการ ทำลายชีวิตของสัตว์ให้ตกลงไป กล่าวว่าการประพฤติดีในศีลข้อนี้ มีกิเลสตัวหลักที่คอย บงการก็คือ โทสะ (ความโกรธ) คือความไม่พอใจในสัตว์ที่ถูกฆ่า กิเลสตัวรอง คือ โลภะ (ความโลภ)

2) อทินนาทาน (การลักทรัพย์) การปฏิบัติต่อศีลข้อที่ 2 อทินนาทานา เวรมณี คือ เจตนางดเว้น จากการถือเอาสิ่งของ ที่เจ้าของมิได้ให้ด้วยการลักขโมย ฉ้อโกง ฉก ชิง วิจารณ์ หลอกลวง ปลอม ยกยอกลับเปลี่ยน เป็นต้น

3) กามเมสุมิจฉาจาร (ประพตติผิตในกาม) การปฏิบัติต่อศีลข้อที่ 3 คือ กามเมสุมิจฉาจาร เวรมณี หมายถึง ผู้ปฏิบัติต้องไม่ประพตติผิตทางด้านคู่ครองของคนอื่นไม่เบียดเบียนหญิงหรือชายอื่น ที่เขาไม่ใช่สามี หรือภรรยาของตน

4) มุสาวาท (การพูดเท็จ) การปฏิบัติต่อศีลข้อที่ 4 คือ มุสาวาทา เวรมณี หมายถึง ผู้ประพตติปฏิบัติ ต้องมีเจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ สำรวมระวังในวาจา งดเว้นจากวจีทุจริต เว้นจากการพูดเท็จ ซึ่งกล่าวว่าการประพตติผิตในศีล ข้อนี้ มีกิเลสตัวบังการ อาจเป็นโลภะ หรือโทสะ ก็ได้ เช่น บางคนคนโกหกหลอกลวง หรือเพราะอยากได้ทรัพย์สินของคนอื่นมาเป็นของตน

5) สุราเมรัย การเสพสุราเมรัย การปฏิบัติต่อศีลข้อที่ 5 คือ สุราเมระยมัชชะปะมาทัญญานา เวรมณี หมายถึง การงดเว้นจากการดื่มสุราเมรัย คือ ผู้ปฏิบัติต้องไม่ ประพตติผิตทางการดื่ม หรือเสพสุราเมรัยและสิ่งเสพติดทั้งหลาย เช่น ฝิ่น เฮโรอีน ยาบ้า ยาอี กัญชา เป็นต้น

2. หลักปฏิบัติของพุทธจริยธรรมระดับกลาง

หลักปฏิบัติของพุทธจริยธรรมระดับกลาง ข้อปฏิบัติหลักกุศลกรรมบถ 10 ประการ หากว่ามนุษย์ได้ศึกษาและปฏิบัติตามอย่างถูกต้องและเคร่งครัดแล้วย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ได้มาก ซึ่งวิธีการปฏิบัติตนตามหลักกุศลกรรมบถ 10 ประการ มีวิธี 3 ประการ คือ

1) วิธีการประพตติ ปฏิบัติเรียบร้อย คือมีความประพตติธรรมทางกาย 3 ประการ คือเว้นจากปาณาติบาตเว้นจากอกุทินนาทานและเว้นจากกามเมสุมิจฉาจาร

2) วิธีการประพตติปฏิบัติเรียบร้อย คือ มีความประพตติธรรม ทางวาจามี 4 ประการ คือเว้นจากมุสาวาทเว้นจากปิสุณาวาจาเว้นจากผรุสวาจา และเว้นจากสัมผัปปลาปะ

และ 3) วิธีการประพตติปฏิบัติเรียบร้อย คือ มีความประพตติธรรมทางใจ 3 ประการ คือ อนุภิชณาอพยาบาทและสัมมาทิฏฐิ

3. หลักปฏิบัติของพุทธจริยธรรมระดับสูง

หลักปฏิบัติของพุทธจริยธรรมระดับสูง คือ ข้อปฏิบัติตามหลักของมัชฌิมาปฏิปทา แปลว่า ทางสายกลาง ประกอบด้วย

1. สัมมาทิฏฐิ คือความเห็นที่ถูกต้อง
2. สัมมาสังกัปปะ ความดำริหรือความคิดที่ถูกต้อง
3. สัมมาวาจา การสื่อสารที่ถูกต้อง
4. สัมมากัมมันตะ การทำงานถูกต้อง
5. สัมมาอาชีวะ การประกอบอาชีพที่ไม่ผิดต่อกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรม

6. สัมมาวายามะ ความพากเพียรถูกต้อง
7. สัมมาสติ คือ ความรู้สึกตัวทั่วพร้อมอย่างถูกต้อง
8. สัมมาสมาธิ ความมั่นคงแห่งจิตอย่างถูกต้อง จิต ซึ่งกล่าวได้ว่า มรรคในฐานะพรหมจรรย์ หรือพุทธจริยธรรมความเข้าใจเกี่ยวกับมรรคในฐานะพรหมจรรย์หรือพุทธจริยธรรม เป็นอีกฐานะหนึ่งในหลายประเด็นดังที่ได้กล่าวมาแล้ว (ส.ม. (ไทย), 19/113/32)

ภาพที่ 1 : แนวทางการปฏิบัติตามหลักพุทธจริยธรรม (ผู้แต่ง : 2566)

สรุป

พุทธจริยธรรมระดับต้น คือ ศีล 5 หรือ เบญจศีล หมายถึง ความสำรวมทางกาย วาจา หรือ การไม่ประพฤติผิดทางกาย และวาจา เป็นความมีระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ เป็นแบบแผนอันหนึ่งอันเดียวกัน จะได้อยู่ร่วมกันด้วยความสุขสบาย ได้แก่ 1) เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์ 2) เจตนางดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ด้วยอาการแห่งการขโมย 3) เจตนางดเว้นจากการประพฤติผิดในกามซึ่งเป็นความประพฤติ 4) เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ 5) เจตนางดเว้นจากของมีนเมา สุราเมรัย

พุทธจริยธรรมระดับกลาง ซึ่งเป็นพุทธจริยธรรมที่มุ่งขัดเกลาดนเองให้มีจิตใจสูงขึ้น เป็นการเว้นอกุศลกรรมบถ 10 และทำกุศลกรรมบถให้สมบูรณ์ บางครั้งเรียกว่า อาคาริยวินัย ซึ่งแปลว่าวินัยของผู้ครองเรือนหรือคฤหัสถ์ แยกเป็นทางกาย วาจา และใจไว้ 3 หมวด รวม 10 ประการ หลักกุศลกรรมบถ 10 ประการถือได้ว่าเป็นหลักธรรมสำคัญในการพัฒนามนุษย์ของพระพุทธศาสนาอีกหลักธรรมหนึ่งที่สามารถพัฒนามนุษย์ได้ครบทั้งกาย วาจา และใจ เพราะว่าการพัฒนามนุษย์ในทางพระพุทธศาสนานั้น มุ่งเน้นไปในการพัฒนาที่มองคนในฐานะที่เป็นมนุษย์ กุศลกรรมบถ 10 หมายถึง ทางแห่งกุศลกรรม ทางทำความดี กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่ความเจริญหรือสวัสดี มี 10 อย่าง คือ 1) กายกรรม 3 หมายถึง การกระทำชั่วทางกาย ได้แก่ 1) ปาณาติบาต หมายถึง เว้นการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต เว้นการทำร้ายหรือเว้นการเบียดเบียนบุคคลอื่น 2) อทินนาทาน หมายถึง เว้นการขโมย เว้นการลักทรัพย์ เว้นการถือเอาของที่เขามิได้ให้ไม่ได้อนุญาต 3) กาเมสุมิฉฉาจาร หมายถึง เว้นการประพฤตินอกใจในกาม เว้นการล่วงละเมิดทางเพศต่อบุคคลอื่น 2) วลีกรรม 4 หมายถึง การกระทำชั่วทางวาจา ได้แก่ 4) มุสาวาท หมายถึง เว้นการพูดเท็จ เว้นการพูดโกหก 5) ปิสุณาวาจา หมายถึง เว้นการพูดส่อเสียด เว้นการเหยียดหยามดูแคลนคนอื่น 6) ผรุสวาจา หมายถึง เว้นการพูดคำหยาบ 7) สัมผัสปลลาปะ หมายถึง เว้นการพูดเพ้อเจ้อ เว้นการพูดโอ้อวด เว้นการพูดไม่มีสาระ 3) มโนกรรม 3 หมายถึง การกระทำชั่วทางใจ ได้แก่ 8) อภิชฌา หมายถึง เว้นการคิดอยากได้ของผู้อื่น 9) พยาบาท หมายถึง เว้นการคิดร้ายผู้อื่น การแค้นใจต่อผู้อื่น 10) มิงฉาทิฏฐิ หมายถึง เว้นความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม เว้นความเห็นผิดเป็นชอบ

พุทธจริยธรรมระดับสูง ซึ่งเป็นจริยธรรมที่มุ่งพัฒนาดนเองสู่ความเป็นอริยชนประกอบด้วยหลักธรรมคำสอนที่เป็นมรรค 8 หรือที่เรียกอีกชื่อว่า มัชฌิมา ปฏิปทา ซึ่งแปลว่าทางสายกลาง หรือหลักปฏิบัติอันเป็นทางสายกลาง ซึ่งเป็นหนทางดับทุกข์ ทางมีองค์แปดประการอันประเสริฐ ทางมีองค์ 8 ของพระอริยะ ทางมีองค์ 8 ที่ทำให้บุุคคลเป็นพระอริยะ ทางมีองค์ 8 ที่พระอริยะคือพระพุทธเจ้าทรงค้นพบ หรือมรรคาอันประเสริฐมีองค์ประกอบ 8 อย่าง

เอกสารอ้างอิง

- ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์. (2543). *จริยศาสตร์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พระธรรมปิฎก.(2546). (ป. อ. ปยุตโต). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2550). *การพัฒนาที่ยั่งยืน* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมิกจำกัด.

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2552). *เครื่องวัดความเจริญของชาวพุทธ (อารยวัฑฒิ)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สหธรรมิก.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2553). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ (พิมพ์ครั้งที่ 15)*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภิกขุ วังเงิน. (2545). *จริยธรรมวิชาชีพ*. กรุงเทพฯ: อมรการพิมพ์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎก (ภาษาบาลี) ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎก(ภาษาไทย)ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ลำดวน ศรีมณี. (2543). *จริยธรรมและจริยศาสตร์ตะวันออก*. กรุงเทพฯ: ดวงแก้ว.
- สถาพร วิชัยรัมย์. (2559). *จริยธรรมสำหรับนักบริหาร*. บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ไสว มาลาทอง. (2542). *การศึกษาจริยธรรม สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักบริหาร นักปกครอง และประชาชนผู้สนใจทั่วไป*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.